

7.12.2011

Laukunkankaan Tuulipuisto Oy
Linjurikatu 5
78200 Varkaus

Lausunto ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta; Laukunkankaan tuuli- voimapuisto, Enonkoski ja Savonlinna

1. HANKETIEDOT JA YVA-MENETTELY

Hanke, sen tarkoitus ja sijainti

Laukunkankaan Tuulipuisto Oy suunnittelee tuulivoimapuiston rakentamista Laukunkankaan alueelle Savonlinnan kaupungin ja Enonkosken kunnan rajalle. Tuulivoimapuisto käsittää minimissään 8 ja maksimissaan 11 voimalaa, joiden koko tulee olemaan 1,8-4 megawattia (MW). Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (YVA) annetun lain mukaisesti hankkeesta vastaavana Laukunkankaan Tuulipuisto Oy on toimittanut 27.9.2011 Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle arviointiohjelman Savonlinnan Laukunkankaan tuulivoimapuiston (jatkossa Laukunkankaan tuulivoimapuisto) rakentamisesta.

Hankealue on noin 22 kilometrin päässä Savonlinnan keskustasta ja noin 9 kilometrin päässä Enonkosken keskustasta. Hankealueen ympäristö on tuulivoiman hyödyntämiseksi suotuisa ja alueella on käynnissä noin vuoden kestävät tuulimitaukset. Hankealueen valintaan vaikutti alueella oleva, lakkautetun kaivoksen tarpeisiin rakennettu 110/20 kV muuntamoasema, mikä on edelleen käytössä. Toitutuessaan tuulivoimapuisto pystyy toimittamaan sähköä sekä Juvolan 20 kV linjan käyttäjille että valtakunnalliseen 110 kV sähköverkkoon. Tuulivoimaloiden käyttöönotto on tarkoitus toteuttaa vaiheittain vuosien 2012 ja 2013 aikana.

Ympäristövaikutusten arviointimenettely

Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 4.2 §:n asetuksen 7 §:n mukaisesti Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus teki 25.1.2011 päätöksen, jonka mukaan Laukunkankaan tuulivoimapuistohankkeeseen sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain mukaista arviointimenettelyä. Yhteysviranomaisena toimii Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Asetuksen muutoksesta (359/2011) johtuen 1.6.2011 alkaen ympäristövaikutusten arviointimenettelyä sovelletaan tuulivoimahankkeisiin, kun yksittäisten laitosten lukumäärä on vähintään 10 kappaletta tai hankkeen kokonais-teho vähintään 30 megawattia.

YVA-menettelyn tehtävä on selvittää ne asiat ja vaikutukset, jotka hankkeessa ja sen ympäristössä ovat merkittäviä hankkeen suunnittelun ja päätöksenteon kannalta ja joita eri tahot pitävät tärkeinä. Arviointiohjelma on hankkeesta vastaavan suunnitelma hankkeen vaihtoehtoista, ympäristövaikutusten selvittämisestä ja arvioimisesta ja arviointimenettelyn järjestämisestä. Yhteysviranomaisen lausunnossa tarkastellaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetussa asetuksessa esitettyjen arviointiohjelman sisällöllisten vaatimusten toteutumista. Arviointiohjelman ja yhteysviranomaisen siitä antaman lausunnon pohjalta hankkeesta vastaava laatii ympäristövaikutusten arviointiselostuksen, josta yhteysviranomaisen kuulee yleisöä ja pyytää tarpeelliset lausunnot. Arviointiselostus ja yhteysviranomaisen siitä antama lausunto tulee liittää lupahakemusasiakirjoihin.

Hankkeesta vastaava Laukunkankaan Tuulipuisto Oy, Linjurikatu 5, 78200 Varkaus, yhteyshenkilö Feodor Gurvits

YVA-konsultti Rejlers Oy, Kilterinkuja 4 A, 01600 Vantaa, yhteyshenkilö Mikko Lepistö

Rejlers Oy:n alikonsulttina:

Sito Oy, Tietäjäntie 14, 02130 Espoo, yhteyshenkilö Liisa Nyrölä

Yhteysviranomainen Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, PL 164, 50101 Mikkeli, yhteyshenkilö Pirjo Angervuori

Vaihtoehdot

VE 0: Hanketta ei toteuteta, hankealueen nykytila säilyy, eikä hankkeelle haeta lupia

VE 1: 11 kpl napakorkeudeltaan enintään 100 metrin tuulivoimalaa, kunkin yksikön teho 1,8-2,4 MW

VE 2: 8-9 kpl napakorkeudeltaan enintään 140 metrin tuulivoimalaa, kunkin yksikön teho 2-4 MW.

Hankkeen edellyttämät luvat ja päätökset

Tuulivoimapuiston alueelle laaditaan kummankin kunnan puolelle tuulivoimaosayleiskaavaa samanaikaisesti ympäristövaikutusten arvioinnin kanssa. Tuulivoimalat tarvitsevat rakennusluvut kuntien rakennusvalvontaviranomaisilta.

KytKentä sähköverkkoon edellyttää liittymissopimusta. Teiden ja maakaapeleiden rakentamiseen haetaan tarvittavat luvat. Hanke edellyttää ilmailulain mukaisen lentoesteluvan. Tuulivoimarakentaminen vaatii ympäristönsuojelulain mukaisen ympäristöluvan, jos toiminnasta saattaa aiheutua naapuruussuhdelaisissa tarkoitettua kohtuutonta rasiitusta.

Arviointimenettelyn yhdistäminen muiden lakien mukaisiin menettelyihin

Hankkeen arviointimenettelyä ja kaavoitusta pyritään yhteensovittamaan mahdollisuuksien mukaan mm. yhteisillä kuulemisilla ja yleisötilaisuuksilla. Hankkeen edellyttämät osayleiskaavat laaditaan rinnakkain YVA-menettelyn kanssa. YVA-menettelyn yhteydessä laadittavat selvitykset ja vaikutusten arviointi toimivat samalla yleiskaavojen aineistona.

2. ARVIOINTIOHJELMASTA TIEDOTTAMINEN JA KUULEMINEN

Arviointiohjelman vireilläolosta on ilmoitettu YVA-lain ja asetuksen mukaisesti sanomalehti Itä-Savossa ja se on kuulutettu Savonlinnan kaupungintalon sekä Enonkosken kunnan ilmoitustauluilla 4.10.-7.11.2011. Arviointiohjelma on ollut koajan nähtävillä Savonlinnan kaupungintalolla, Savonlinnan pääkirjastossa sekä Enonkosken kunnanvirastossa ja Enonkosken kunnankirjastossa sekä Etelä-Savon ELY-keskuksen internetsivulla.

Arviointiohjelmasta järjestettiin tiedotus- ja keskustelutilaisuus yleisölle Savonlinnan Oravissa ravintola Ruukinrannassa 10.10.2011. Tilaisuuteen osallistui järjestäjien lisäksi 33 henkilöä. Tilaisuudessa esitettyjä kysymyksiä kirjattiin muistioon.

3. ARVIOINTIOHJELMASTA ANNETUT LAUSUNNOT JA MIELIPITEET

Lausuntoja annettiin 17 kpl. ELY-keskukselle ei toimitettu yhtään mielipidettä. Lausunnoista on toimitettu kopiot hankkeesta vastaavan käyttöön 11.11.2011 ja 15.11.2011. Alkuperäiset asiakirjat säilytetään Etelä-Savon ELY-keskuksessa.

Yhteenveto lausunnoista

Ilmavoimien Esikunta toteaa lausunnossaan, että Laukunkankaan tuulivoimapuiston YVA-ohjelmassa ei huomioida lainkaan Puolustusvoimia ja tuulivoimapuiston mahdollisia vaikutuksia Puolustusvoimien toiminnalle. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan tulee alueidenkäytön suunnittelussa ottaa huomioon maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeet ja turvattava riittävät alueelliset edellytykset varuskunnille, ampuma- ja harjoitusalueille, varikkotoiminnalle sekä muille maanpuolustuksen ja rajavalvonnan toimintamahdollisuuksille (luku 4.2 toimiva aluerakenne, erityistavoitteet). Lisäksi alueidenkäytössä on turvattava lentoliikenteen nykyisten varalaskupaikkojen ja lennonvarmistusjärjestelmien kehittämismahdollisuudet sekä sotilasilmailun tarpeet (luku 4.5 toimivat yhteysverkot ja energiahuolto, erityistavoitteet). Ottamalla huomioon maanpuolustuksen tarpeet turvataan puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien toteuttaminen normaali- ja poikkeusoloissa (Laki puolustusvoimista 551/2007 ja aluevalvontalaki 755/2000). Tästä johtuen on aina tarpeellista selvittää tuulivoimaloiden rakentamisesta syntyvät vaikutukset puolustusvoimien valvonta- ja asejärjestelmien suorituskykyyn sekä joukkojen ja järjestelmien koulutukseen ja käyttöön varuskunta-, harjoitus- ja ampuma-alueilla.

Ilmavoimien Esikunta toteaa, että suunniteltu Savonlinnan Laukunkankaan tuulivoimapuistohanke sijoittuu Ilmavoimien ilmavalvontatutkien vaikutusalueelle. Tuulivoimaloiden tiedetään yleisesti aiheuttavan haittaa erityisesti ilmavalvonnalle, jonka tutkajärjestelmille tuulivoimalat edustavat suuria kohteita. Tuulivoimaloiden aiheuttamat häiriöt tutkajärjestelmiin ilmenevät mm. varjostamisena ja ei-toivottuina heijastuksina, mistä johtuen tuulivoimala voi varjostaa varsinaisia tutkamaaleja. Lisäksi voimalakin voi näkyä tutkakuvassa.

Lähtökohtana on, että tuulivoimaloiden mahdolliset haittavaikutukset eivät heikennä ilmavalvontatutkien valvontakykyä ja tuulivoimaloista aiheutuvat haittavaikutukset voidaan ottaa huomioon ilmavalvontakyvyn heikentymättä.

Energiateollisuus ry:n käynnistämänä on menossa tutkimushanke tutkavaikutusten arviointityökalun kehittämiseksi, mikä mahdollistaa tuulivoimahankkeita koskevien selvitysten tekemisen. Hankkeen toteuttaa VTT ja Puolustusvoimat on asettanut siihen asiantuntijahenkilöstöä.

Ilmavoimien lakisääteisen aluevalvontatehtävän kannalta on tärkeää selvittää tuulivoimaloiden vaikutus ilmavalvontatutkiin ennen rakennusluvan myöntämistä tuulivoimahankkeille. Toistaiseksi ainoa ja luotettava ja Puolustusvoimien hyväksymä keino tutkavaikutusten selvittämiseksi on VTT:llä toteutettava tutkavaikutuslaskenta, jonka perusteella tehdään Ilmavoimissa asiantuntija-arvio tuulivoimaloiden hyväksyttävyydestä. Tutkavaikutusten selvittämisestä vastaa tuulivoimahankkeen toteuttaja, jonka tulee tilata tutkavaikutusten arviointi VTT:ltä. Tulevaisuudessa Ilmavoimat todennäköisesti kykenevät antaman selkeissä tapauksissa lausunnon myös ilman vaikutusanalyysiä.

Ilmavoimien Esikunta edellyttää, että YVA-menettelyn edetessä, kaavoituksen aikana tai viimeistään ennen rakennusluvan myöntämistä vaikutus ilmavalvontatutkiin tulee selvittää tuulivoimahankkeen toteuttajan toimesta. Hankkeella pitää olla Ilmavoimien hyväksyntä ennen rakennusluvan myöntämistä.

Suunnitellulla tuulivoimahankkeella ei ole lentoestevaikutusta Puolustusvoimien lentotoimintaan.

Itä-Suomen Sotilasläänin Esikunta toteaa lausunnossaan, että tuulivoimarakentamista suunniteltaessa tulee kiinnittää huomiota myös puolustusvoimien toimintaedellytysten turvaamiseen arvioitaessa tuulivoimaloiden ympäristöön sopeutumista. Uusien tuulivoimaloiden sijoittamisessa on otettava huomioon puolustusvoimien lakisääteiset tehtävät normaali- ja poikkeusoloissa. Puolustusvoimien tulisi valvoa toimintaedellytystensä säilymistä kaikissa alueiden käyttöä koskevan suunnittelun vaiheissa.

Haasteellisin ja vaikutuksiltaan laajin tuulivoimarakentamiseen liittyvä puolustusvoimien toimintaan vaikuttava tekijä on tuulivoimaloiden aiheuttamat häiriöt ilmavalvonnalle, jonka tutkille tuulivoimalat edustavat suuria kohteita. Tuulivoimaloiden aiheuttamat häiriöt tutkajärjestelmiin ilmenevät muun muassa varjostamisena ja ei-toivottuina heijastuksina. Tästä aiheutuu haittavaikutuksia havaintoetäisyy-

teen ja –kykyyn, virheilmauksia ja valvontakatveja. Puolustusvoimien lakisääteisen aluevalvontatehtävän toteuttamisen kannalta saattaa valvontasensoreihin kohdistuvalla häiriöllä olla laaja-alaisia vaikutuksia erityisesti ilmavalvontaan.

Itä-Suomen Sotilasläänin Esikunta toteaa, että vaikutusten arvioinnissa on selvittävä tuulivoimaloiden haittavaikutukset puolustusvoimien käytössä oleviin ilma-valvontatutkiiin, sotilasilmailuun, radioyhteyksiin sekä puolustusvoimien alueellisiin toimintaedellytyksiin.

Hankkeen vaikutukset tulee selvittää puolustusvoimien hyväksymällä tavalla:

- ilmavalvontatutkien osalta VTT:n kehittämän arviointityökalun laskentatulosten ja niiden perusteella laadittavan Ilmavoimien asiantuntija-arvion avulla
- sotilasilmailun osalta pyytämällä asiasta lausunto Maavoimilta
- puolustusvoimien radioyhteyksien osalta pyytämällä asiasta lausunto Puolustusvoimien Johtamisjärjestelmäkeskukselta (PVJJK) sekä
- alueiden käytön osalta pyytämällä asiasta lausunto Maavoimilta.

Lausunnossa todetaan, että puolustusvoimien virallinen kanta tuulivoimarakentamiseen tulee pyytää Pääesikunnan Operatiiviselta osastolta.

Pääesikunnan operatiivinen osasto antamassaan lausunnossa on ottanut huomioon asiassa Ilmavoimien Esikunnan ja Itä-Suomen Sotilasläänin esikunnan lausunnot.

Pääesikunnan operatiivinen osasto toteaa, että valtakunnalliset alueidenkäyttöta-voitteet korostavat tuulivoimarakentamisessa pyrkimystä keskitettyihin ratkaisuihin sekä tuulivoimarakentamisen ja muiden alueidenkäyttötarpeiden yhteensovittamista. Tuulivoimarakentamista koskevien tavoitteiden lisäksi tuulivoima-alueiden suunnittelussa on otettava huomioon muutkin valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, kuten puolustusvoimien toiminnan turvaamista ja lentoturvallisuutta koskevat tavoitteet.

Alueiden käytön suunnittelussa on otettava huomioon maanpuolustuksen ja raja-valvonnan tarpeet ja turvattava riittävät alueelliset edellytykset varuskunnille, ampuma- ja harjoitusalueille, varikkotoiminnalle sekä muille maanpuolustuksen ja rajavalvonnan toimintamahdollisuuksille. Sotilasilmailun osalta tulee ottaa huomioon lentotoiminnan turvallisuuteen liittyvät tekijät, erityisesti lentoesteiden korkeusrajoitukset lentoasemien, -paikkojen ja varalaskupaikkojen käytön ja kehittämismahdollisuuksien turvaamiseksi.

Pääesikunnan operatiivisen osaston näkemyksen mukaan Laukunkankaan tuulipuistohanketta koskevassa ympäristövaikutusten arviointiohjelmassa on kuvattu pääosin riittävällä tavalla hankkeiden toteuttamisvaihtoehdot, tunnistettu YVA-lain mukaiset keskeisimmät ympäristövaikutukset ja määritetty niiden perusteella tarvittavat selvitykset, poislukien puolustusvoimien osalta. Pääesikunnan operatiivinen osasto toteaa, että Laukunkankaan tuulivoimapuiston rakentamisesta koskevassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon valtakunnallisissa alueidenkäyttöta-voitteissa olevat erityistavoitteet, jotka koskevat puolustusvoimien toimintaedelly-

tysten turvaamista ja sotilasilmailua. Tuulivoimapuiston vaikutukset puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien toteuttamiseen normaali- ja poikkeusoloissa tulee selvittää ja ottaa huomioon suunnitteluvaihteessa.

Laukunkankaan tuulivoimapuisto sijoittuu ilmavoimien ilmavalvontatutkien vaikutusalueelle. Tällä voi olla merkittäviä vaikutuksia puolustusvoimien lakisääteiseen aluevalvontatehtävän suorittamiselle (Laki puolustusvoimista 551/2007 ja aluevalvontalaki 755/2000). Tarkemman arvioin tekemiseksi on selvitettävä tuulivoimapuiston haittavaikutukset puolustusvoimien käytössä oleviin ilmavalvontatutkiin sekä radioyhteyksiin.

Tuulivoimapuiston vaikutukset tulee selvittää puolustusvoimien hyväksymällä tavalla :

- ilmavalvontatutkien osalta VTT:n kehittämän arviointityökalun laskentatulosten ja niiden perusteella laadittavan ilmavoimien asiantuntija-arvion avulla sekä
- puolustusvoimien radioyhteyksien osalta pyytämällä asiasta lausunto Pääesikunnalta.

Tutkavaikutusten selvittämisestä vastaa kaavoittaja tai tuulivoimahankkeen toteuttaja. Tutkaselvityksen tulokset voidaan ottaa huomioon arviointiselostuksessa tai rakentamista koskevilla suunnittelumääräyksissä tai lupaehdoissa. Tutkavaikutusten selvitys tulee tehdä viimeistään yksityiskohtaisessa suunnittelussa joko osana kaavoitukseen liittyvää arviointia tai lupamenettelyissä edellytettävänä selvityksenä.

Pääesikunnan operatiivinen osasto toteaa, että Laukunkankaan tuulivoimapuiston ympäristövaikutusten arvioinnissa tulee ottaa huomioon puolustusvoimien toiminnan turvaamista ja sotilasilmailua koskevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Siten hankkeen suunnittelussa tulee selvittää myös vaikutukset puolustusvoimien toimintaan ilmavalvonnan ja radioyhteyksien osalta. Vaikutukset tulee arvioida puolustusvoimien hyväksymällä tavalla. Tuulivoimapuistolla ei ole todettu olevan erikseen selvitettäviä vaikutuksia sotilasilmailuun tai muihin alueellisiin toimintaedellytyksiin.

Edellä olevien asioiden huomioonottamisella voidaan varmistua siitä, että kaavan tai luvan sallimien toteuttamisvaihtoehtojen puitteissa löytyy maankäyttö- ja rakennuslain sisältövaatimukset täyttävä ratkaisu, jolla turvataan maanpuolustuksen tarpeet. Pääesikunnan operatiivinen osasto varaa mahdollisuuden puolustusvoimien lopullisen lausunnon antamiseen tutkavaikutusselvityksen valmistuttua.

Lopuksi Pääesikunnan operatiivinen osasto haluaa muistuttaa, että aluevalvontalain (755/2000) 3 luvun 13 §:n mukaan maaperän tutkiminen Suomen alueella ilma-aluksesta alle 150 metrin lentokorkeudella ja 14 §:ssä mainittujen alueiden ja kohteiden kuvaaminen lennon aikana ilma-aluksesta ovat luvanvaraista toimintaa. Lupaviranomaisena toimii Pääesikunta. Tämä tulee ottaa huomioon, mikäli hankkeen vaikutusten selvittämiseen sisältyy yllämainittua luvanvaraista tutkimustoimintaa.

Karjalan Lennosto ja Itä-Suomen sotilasläänin esikunta pyydetään pitämään tietoisena yksityiskohtaisen suunnittelun ja lupamenettelyn liittyvän valmistelutyön etenemisestä.

Enonkosken kunta toteaa lausuntonaan arviointiohjelmasta, ettei kunnalla ole siitä huomauttavaa. Laukunkankaan tuulipuiston läheisyydessä on entinen Outokummun kaivos, josta louhittiin vuosina 1984-1994 kaikkiaan 6,66 milj. tonnia nikkeliä ja kuparia. Tuolloin kaivostoiminnassa oli Enonkoskella noin 100 työpaikkaa, mikä mahdollisti kunnan palvelujen kehittämisen. Innovatiivisesta tuulipuistosta on mahdollista saada uusia työpaikkoja erityisesti hankkeen rakentamisvaiheessa. Tuulipuistot voivat toimia maaseudun elinkeinojen kasvuyökäyksenä.

Savonlinnan kaupungin ympäristölautakunnan lausunnossa todetaan, että YVA-prosessissa pitäisi keskittyä vain toiminnan, sen vaatiman rakentamisen, käytön ja huollon aiheuttamiin olennaisiin ympäristövaikutusarviointeihin. Lautakunta pitää merkityksettömänä sellaisia YVA-ohjelmaan sisältyviä selvityksiä kuten tuulivoimaloiden vaikutus ihmisten turvallisuuteen (poislukien lentoturvallisuus), terveyteen, pelkoihin ja odotuksiin sekä voimaloiden vaikutus luonnonvarojen hyödyntämiseen, maaperään ja pinta- ja pohjavesiin. Ilmastovaikutus on laskennallinen eikä ole yksiselitteinen, koska vastaava energia voidaan tuottaa ilmasta runsaasti rasittavalla kivihiilellä ja turpeella taikka vain vähän ilmastoa rasittavalla aurinko-, vesi- tai ydinvoimalla. Tämän vuoksi ilmastovaikutusta ei pidä muuttaa hiilidioksiditonneiksi.

Luontoselvityksistä lautakunta kyseenalaistaa ainakin lepakkoselvityksen, koska lepakot eivät lennä mäkien laeilla voimaloiden roottorien siipien 50 m - 200 m korkeuksissa. Lisäksi lepakot ovat taitavampia lentäjiä kuin useimmat linnut ja pystyvät väistämään paljon nopeammatkin esteet kuin vakionopeudella pyörivät roottorien siivet.

Myös pesimälinnuston selvitys olisi tullut keskittää niihin lajeihin, jotka lentävät 50 m - 200 m korkeuksissa, kuten petolinnut. Sen sijaan esimerkiksi metsäkanalinnut eivät ole tällaisia lajeja. Lautakunnan mielestä ainoa tuulivoimaloiden todellinen linnustohaittariski, joka on syytä selvittää tarkasti, on muuttolintuparvet. Niistäkin arktikaan kuuluvat hanhilajit perin harvoin ajautuvat itätuulten painamana niin kauas länteen kuin, missä Laukunkankaan alue sijaitsee.

Muita todellisia tuulivoimaloiden ympäristövaikutuksia saattaisivat olla mahdollisesti uusien tie- ja sähkölinjojen raivaamisesta aiheutuvat maastovauriot, mutta nämäkin pitää suhteuttaa koko Laukunkankaan alueen menneeseen maankäytöhistoriaan kaivosympäristönä, jossa satoja hehtaareja maaston luonnontilaa on peruuttamattomasti muutettu ja osin tuhottu olemassa olevat elinympäristöt. Näihin verrattuna voimaloiden rakentamistarpeet tuonevat vain merkityksettömän pienen lisäyksen maastovaurioihin.

On huomattava, että Laukunkankaan alueen kaivoshistoria vaikuttaa edelleen alueen virkistyskäyttöön, koska marjojen ja sienten raskasmetallipitoisuudet saattavat edelleen olla kaivosalueen ympäristössä luonnontilaisia alueita korkeammat. Savonlinnan ympäristönsuojelu- ja terveydensuojeluviranomaiset ovat aika ajoin

tutkineet pitoisuuksien alenemista kaivostoiminnan lopettamisen jälkeen.

Lautakunnan näkemys on, että tuulivoimaloiden rakentaminen ei vaikuta samalla tavoin jokamiehenoikeuksiin kuin esimerkiksi voimaperäinen metsätalous avohakkuineen, maanmuokkauksineen ja ojituksineen ottaen huomioon, että voimaloiden ympärille ei rakenneta aitausta. Voimaloiden rakentaminen ei myöskään muuta alueen vesitaloutta, kasvillisuutta eikä eläimistöä tai vaikkapa arkeologisia kohteita, kuten voimaperäinen metsätalous voi tehdä.

Lautakunnan käsityksen mukaan, mikäli voimalat voidaan sijoittaa lähimmistä asutuista kiinteistöistä vähintään 500 metrin päähän (voimalan koosta riippuen) eli samalle etäisyydelle kuin voimalat voidaan sijoittaa toisistaan siten, ettei niistä aiheudu tuulen pyörteilyhaittaa toisilleen, voimaloista ei myöskään aiheutune kiinteistöille tuulen pyörteily-, taikka roottorien ääni- eikä varjo- tai välkevaikutusta. Mutta nämä, kuten vaikutukset maisemaan, tulevat selvitetyn YVA:n yhteydessä.

Maisemavaikutuksesta lautakunta toteaa omana käsityksenään, että tuulivoimaloiden näkyminen maisemassa ei ole sen suurempi ympäristöhaitta kuin mikä aiheutuu radio- tai teleliikennemastoista, joita on sijoitettu kymmenittäin Savonlinnan kaupungin alueelle, myös herkkien suojelukohteiden lähistölle ilman ainuttakaan YVA-tarkastelua. Tuulivoimaloiden näkyminen voidaan kokea myös positiivisena signaalina ympäristöystävällisen energian tuottamisesta paikkakunnalla.

Kaiken kaikkiaan Laukunkankaan tuulivoimapuistohanketta koskevaa ympäristövaikutusten arviointiohjelmaa voidaan pitää ylimitoitettuna eikä ohjelmaan otettujen selvitysten vaatima työmäärä ole oikeassa suhteessa odotettavissa oleviin tuloksiin. Sijoittamisen ratkaisevat käytännössä kuitenkin täysin muut kuin YVA:ssa selvittävät asiat, kuten alueen tuulisuus, lentoestevaikutus, olemassa oleva infra (mm. sähkölinjojen sijainti) ja taloudelliset tekijät.

Savonlinnan kaupunginhallituksella ei ole huomautettavaa Laukunkankaan tuulivoimalan ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta.

Etelä-Savon maakuntaliiton lausunnossa esitetään, että voimaloiden lukumäärän lisäksi tulisi arvioida myös yksittäisten voimaloiden mahdollisia vaihtoehtoisia sijaintipaikkoja keskenään. Vaihtoehtoisten sijaintipaikkojen arviointi voidaan toteuttaa hankkeen päävaihtoehtojen alavaihtoehtoina.

Arviointiohjelmissa todetaan, että hankkeen ympäristövaikutusten arviointiprosessin kanssa rinnakkain kulkee alueen tuulivoimayleiskaavan laatiminen. Näistä molemmista prosesseista tarkempine aikatauluineen olisi ollut hyvä olla kuvaus arviointiohjelmissa. Koska yleiskaavaprosessi etenee yhtä aikaa ympäristövaikutusten arvioinnin kanssa, tulisi osallisille myös selvittää kuulemis- ja vaikuttamismahdollisuudet molemmissa prosesseissa. Päällekkäisissä, yhtä aikaa etenevissä prosesseissa on erityisen tärkeää kertoa osallisille, mihin asioihin ja millä tavoin missäkin prosessissa voi vaikuttaa.

Etelä-Savon maakuntakaavassa ei ole aluevarauksia suunnitellulla tuulivoimala-alueella. Alueelle johtaa 110 kV:n voimalinja ja lisäksi maakuntakaavassa on osoitettu 110 kV:n voimalinjan yhteystarve alueelta Enonkosken kirkonkylään. Hankkeen maisemaselvityksessä tulee arvioida tuulipuiston maisemavaikutuksia Haukuniemen alueeseen sekä lisäksi tuulivoimaloiden näkyvyyttä Linnansaaren kansallispuistoon ja Haukiveden Natura-alueelle. Linnustoselvityksessä tulisi erityisesti arvioida vaikutukset kalasääkseen, joita pesii Haukivedellä runsaasti.

Etelä-Savon maakuntaliitto on aloittanut tuulivoimavaihekaavan laatimisen. Tuulivoimavaihekaava on ohjelmoitu olemaan valmis vuoden 2012 aikana. Kaavan esiselvitykset valmistuvat vuoden 2011 loppuun mennessä. Laukunkankaan alue on yksi maakuntakaavassa selvitettävä potentiaalinen tuulivoima-alue. Maakuntakaavassa osoitetaan laaja-alaiset tuulivoimaloille soveltuvat alueet, maakuntakaavamerkintä ei kuitenkaan poista yksityiskohtaisemman suunnittelun tarvetta. Laukunkankaan tuulivoimalahankkeessa on tärkeää, että ympäristövaikutusten arviointiprosessi sekä yleiskaava- ja maakuntakaavaprosessit yhteen sovitetaan ja että eri suunnitteluprosesseissa tehtävät selvitykset tukevat ja täydentävät toisiaan.

Finavia Oyj edellyttää lausunnossaan, että Finavia Oyj pidetään osallisina sekä YVA-menettelyssä että kaavoitusprosessissa. YVA-ohjelmaan tulee lisätä selvitykset vaikutuksista lentoturvallisuuteen. Erityisesti tulee ottaa huomioon ilmailuviranomaisen asettamat lentoesterajoitukset lentoasemien lähialueella. Rakenteiden ja laitteiden suurimmat sallitut korkeudet tulee ottaa huomioon ympäristövaikutusten arvioinnissa ja ne tulee sisällyttää myös tuulivoimakaavoihin kaavamääräyksinä. Paikkatietoaineiston korkeusrajoituksista voi ladata Finavian internet-sivuilta www.finavia.fi/esteeton-ilmatila. Finavia Oyj muistuttaa Ilmailulain (1194/2009) 165 § (ei 159 § kuten kohdassa 5.9 virheellisesti todetaan) mukaisesta lentoestelupamenettelystä.

Lausunnossa todetaan myös, että Savonlinnan lentoasema ei anna asiassa erikseen lausuntoa.

Liikenteen turvallisuusvirasto korostaa, että mahdollisille lentoesteille on haettava ilmailulain (1194/2009) 165 §:n mukainen lentoestelupa tuulivoimaloiden, niiden rakentamiseen tarkoitettujen nostureiden sekä mahdollisten muiden hankkeen kannalta tarpeellisten korkeiden esteiden pystytykseen ennen esteiden asettamista. Lupaa haetaan Liikenteen turvallisuusvirastolta, joka myöntää luvan esteen asettamiseen lupaehtojen mukaisesti, jollei lentoturvallisuus vaarannu tai ilmaliikenteen sujuvuus häiriinny.

Lentoesteluvassa on esteen suurin ulottuma (enimmäiskorkeus) maanpinnasta esteen kohdalla. Este on merkittävä ja valaistava lentoestevaloin luvan ehtojen mukaisesti. Esteen asettajan tulee varmistaa lentoestelupamenettelyn mukaisesti, ettei lentoturvallisuudelle tai ilmaliikenteen sujuvuudelle aiheudu vaaraa taikka haittaa. Lentoliikenteen sujuvuuden osalta Liikenteen turvallisuusvirasto suosittelee Finavia Oyj:n lausunnon hankkimista jo suunnitteluvaiheessa.

Liikenteen turvallisuuskulmasta myös mahdolliset vaikutukset muille liikennemuodoille tulisi selvittää tuulivoimapuiston suunnitellun sijainnin osalta. Tällaisia hankkeen suunnittelussa ja toteutuksessakin arvioitavia asioita ovat mm. turvallisuussyistä määritellyt etäisyydet esimerkiksi teihin tai rautateihin sekä mahdolliset vaikutukset liikennevalvontatutkiin. Yleisenä huomiona Liikenteen turvallisuusvirasto pitää myös tärkeänä, että tuulivoimarakentamisen vaikutukset liikenteen turvallisuudelle ja sujuvuudelle selvitetään suunnitteluvaiheessa ja otetaan huomioon hankkeen toteutuksessa.

Fingrid Oyj toteaa lausunnossaan, että lähtökohtaisesti tuulivoimapuisto on liitettävä 400 kV jännitteiseen verkkoon, kun tuulivoimapuisto on teholtaan yli 250 MVA tai jos tuulivoimapuiston yhteisteho on 100-250 MVA ja tuulivoimapuistoa ei ole sähköverkon kannalta teknistaloudellisesti tarkoituksenmukaista liittää 110 kV verkkoon. Alle 110 MVA tuulivoimapuistot voidaan pääsääntöisesti liittää 110 kV jännitteiseen verkkoon, mutta hankkeesta vastaavan on sovittava tuulivoimapuiston liittymän teknisestä toteutustavasta hyvissä ajoin Fingridin ja ko. alueverkko-yhtiön kanssa.

Fingrid laatii sähkönsiirtoverkkojen kehitystarpeet ja periaatteelliset ratkaisut yhteistyössä voimantuotantoa suunnittelevien tahojen kanssa. Näin varmistetaan teknistaloudellisesti parhaat verkkoratkaisut ja liityntätavat.

Laukunkankaan tuulivoimapuistohankkeen liittämistavasta on käyty Fingridin kanssa alustavia keskusteluja, mutta hankkeen liittämistapaa ei ole vielä yksityiskohtaisesti sovittu. Fingridin näkemyksen mukaan hankkeen toteuttaminen edellyttää Fingridin liittymisehtojen mukaisesti joko uuden sähköaseman rakentamista Laukunkankaalle tai liittymän viemistä Laukunkankaalta edelleen Fingridin Savonlinnan sähköasemalle rakentamalla uusi 110 kV voimajohto. Em. liityntäratkaisua tulee tarkentaa Fingridin ja ko. alueverkkoyhtiön kanssa ennen hankkeen YVA-selostusvaihetta. Tuulipuiston verkkoliityntä ja liittymisjohdot kuuluvat olennaisena osana tuulivoimapuistoon ja toteuttamismahdollisuuksiin. Verkkoliityntä ja liittymisjohdot tulee näin ollen kuvata sekä ottaa riittävästi huomioon laadittavissa YVA-menettelyn vaikutusarvioinneissa.

Savonlinnan seudun kuntayhtymä esittää lausunnossaan, että ympäristövaikutusten arviointiohjelma vaikuttaa selkeästi liian laajalta ja yksityiskohtaiselta vaatien mittavaa työmäärää eri selvitysten laadintaan, jotka tuskin tuovat sellaisia tuloksia, joilla olisi merkitystä tuulivoimaloiden sijoittamiselle ympäristön sekä siellä olevien toimintojen ja asutuksen kannalta mahdollisimman haitattomasti.

Tuulivoimaloiden näkyminen maisemassa ei ole yhtään suurempi esteettinen haitta kuin jo seudulla olevat korkeatkin rakennelmat, kuten radioliikennemastot. Voidaan jopa ajatella, että tuulivoimaloiden siipien muodot sopivat Saimaan alueelle yhtä hyvin kuin purjealusten masto ja purjeet. Tuulivoimalat viestittävät kestävä kehityksen mukaisesta energiantuotannosta, joka sopii erikoisen hyvin vesistörikkaalle matkailuseudulle.

Tuulivoimaloiden sijoitusalue on jo ennestään kokenut varsin merkittävät muutok-

set kaivostoiminnan seurauksena, eikä suunniteltu lisärakentaminen heikennä alueen luonto eikä virkistysarvoja. Puiston sijoittamisessa hyödynnetään jo olemassa olevaa, riittävän siirtokapasiteetin omaavaa sähkölinjaa. Ympäristölle aiheutuvat haitat ovat pääasiassa rakentamisaikaisia, liikenteestä ja tavaroiden kuljettamisesta aiheutuvaa, ollen siis kohtuullisen vähäistä.

Luontoselvityksiin viitaten on liioiteltua epäillä, että tuulipuiston rakentamisella olisi ratkaisevaa merkitystä alueen linnuston tai eläimistön elinolosuhteille tai menestymiselle. Lepakot ja linnut ovat kautta aikojen sopeutuneet ihmisten tekemiin mittavampiinkin rakennelmiin. Eläimistön menestymisen kannalta olisi paljon suurempi riski mikäli suunniteltu rakentaminen ja toiminta aiheuttaisi päästöjä ilmakehään, maaperään tai vesistöön. Mitään edellä mainittuja päästöjä tuulipuiston toiminta ei olemassa olevan tiedon mukaan aiheuta, vähäistä ylläpidosta aiheutuvaa liikennöintiä lukuun ottamatta.

Sijoittamisen ratkaisevat käytännössä kuitenkin täysin muut kuin YVA:ssa selvitetävät asiat, kuten alueen tuulisuus, lentoestevaikutus, olemassa oleva infra (mm. sähkölinjojen sijainti) ja taloudelliset tekijät. Kyse on lähinnä lainsäädännön ja sen perusteella annetun ohjeistuksen tarkasta noudattamisesta.

Itä-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymä esittää lausunnossaan, että arviointiohjelmassa luvussa 8 esitetyt selvitykset ympäristövaikutusten arviointiin sisällytettävistä asioista sisältävät myös terveyshaitan arviointiin keskeisiä asioita. Melu-, varjo-, välke- ja ilmastovaikutusselvityksissä tulee huomioida ja esittää vaikutukset myös niissä tapauksissa, joissa tuulivoimala sijoitetaan alle 500 metrin päähän asunnoista. Nämä arvioinnit tulee sisällyttää myös mallinnuksiin ja vaikutusten arviointeihin, koska ohjelmaan on kirjattu, että tuulivoimalat voidaan rakentaa alle 500 metrin päähän asuinrakennuksista.

Terveysviranomaisen edellyttää tuulivoimaloiden sijoittamista riittävän kauas asunnoista (vakituiset ja loma-asunnot). Etäisyyden tulee olla vähintään hankekuvausvaiheessa esitetty 500 metriä, mutta voi olla pidempikin, mikäli voimalasta aiheutuva äänitaso ylittää lähimmissä häiriintyvissä kohteissa sosiaali- ja terveysministeriön *Asumisterveysohjeen 2003:1* mukaiset melutason ohjearvot.

YVA-arviointiselostukseen tulee kirjata tarvittavat seurantajärjestelmät melun ym. ympäristövaikutusten suhteen.

Itä-Suomen aluehallintovirasto esittää lausunnossaan että kartoilla on esitetty asianmukaisesti tuulipuiston sijainti ja ympäristön toiminnat. Sen sijaan kohdassa "6.8 Maankäyttö ja rakentaminen" etenkin osayleiskaava-kuvat ovat epäselviä ja vaikeasti tulkittavia. Itse tuulivoiman tuottamisprosessin kuvaaminen voisi olla yksityiskohtaisemmin esitetty.

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointialuetta ei ole arviointiohjelmassa varsinaisesti esitetty. Aluehallintovirasto esittää ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointialueeksi kuvassa 7.1 esitettyä dominanssivyöhykettä. Aluehallintovirasto esittää, että arviointiselostuksessa tarkastelualuekuvaan laitettaisiin näkyviin kuvassa

6.1 esitetyjä ympäristökohteita.

Aluehallintoviraston mukaan ihmisiin kohdistuvia vaikutuksia on mahdotonta arvioida määrittelemättä arviointialueen rajausta. Vaikutusten arvioinnissa pitää ensin määrittää vaikutusten arviointialue, ja vapaa-ajan asutus tulee myös ottaa huomioon.

Aluehallintovirasto pitää tärkeänä tuulivoimapuiston sijaintikuntien kuulemista ja asukaskyselyn suorittamista ja sitä, että arviointiselostuksessa mainitaan ne asiantuntijat, jotka tekevät ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin.

Ympäristövaikutusten arvioinnin yhtenä tavoitteena on lisätä hankkeen vaikutusalueen väestön tiedonsaantia hankkeen ympäristövaikutuksista ja mahdollisuuksia osallistua hankkeen ympäristövaikutusten arviointiin. Kysely tulisi lähettää ainakin dominanssivyohtyöhykkeellä sijaitseville talouksille ja vapaa-ajan kiinteistöjen omistajille. Kyselylomake tulisi liittää arviointiselostukseen.

Itä-Suomen aluehallintoviraston mielestä ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa käytettävät menetelmät tulisi olla sellaisia, että ne antavat mahdollisuuden vuorovaikutukseen ja että terveysvaikutusten ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa paikallisia sosiaali- ja ympäristöterveydenhuollon asiantuntijoita käytetään täydentämään ja tulkitsemaan hankittua arviointiaineistoa.

Ihmisiin kohdistuvia vaikutuksia arvioitaessa on oleellista tietää, millaista asutusta ja toimintaa vaikutusten arviointialueella on: haittaako/estääkö hanke asukkaiden ja muiden häiriintyvien kohteiden tämän hetkistä asumista ja olemista sekä elinkeinonharjoittamista.

Arviointiohjelmassa ihmisiin kohdistuvien vaikutusten tärkeimmäksi osa-alueeksi on todettu elinympäristön viihtyisyyteen ja työllisyyteen kohdistuvat vaikutukset. Herää kysymys, voiko näin tehtynä joku muu tärkeä vaikutus jäädä huomaamatta ja huomioimatta.

Tällaisessa hankkeessa turvallisuuskysymykset ovat oleellisia arvioitavia asioita ja myös haittojen lieventämistoimet ja seuranta.

Arviointiohjelman lähteisiin tulisi lisätä ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointia koskevat ohjeet ja ottaa ne myös huomioon vaikutusten arvioinnissa: Ihmisiin kohdistuvat terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset (STM:n opas 1999:1) sekä THL:n IVA ohjeet: Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi, IVA.

Metsähallituksen näkemyksen mukaan esitetty ympäristövaikutusten arviointiohjelma mahdollistaa valmisteltavasta hankkeesta mahdollisesti aiheutuvien vaikutusten kattavan ja riittävän monipuolisen arvioinnin. Hankealueen sijainti huomioon ottaen Metsähallitus pitää tärkeänä maisemallisten näkökohtien huomioimista vaikutusten arvioinnissa siten, että valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti järviluonnon, maiseman ja kulttuuriperinnön arvot säilyvät. Hankealueen läheisyydessä sijaitsevien valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävien mai-

sema-alueiden lisäksi maisemaan kohdistuvia vaikutuksia on tarpeen arvioida myös suhteessa Linnansaaren kansallispuistoon, jonka yhtenä tehtävänä on alueelle tyypillisen saaristoluonnon ja –maiseman säilyttäminen. Maisema on myös keskeinen vetovoimatekijä kansallispuistoon suuntautuvan virkistyskäytön ja matkailun näkökulmasta.

Metsähallitus pitää hyvänä, että maisemaan kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa tullaan kiinnittämään nykytilanteen arviointiin keskittyvän maisemaselvityksen lisäksi huomiota myös keinoihin, joilla haitallisia maisemamuutoksia voidaan vähentää.

Metsänhoitoyhdistys Itä-Savo toteaa, että maanomistajille järjestetyt tilaisuudet ja tulevaisuudessa järjestettävät tilaisuudet antavat hyvän mahdollisuuden vuorovaikutukseen. Tiedottaminen hankkeen etenemisestä tilaisuuksien välillä voisi edesauttaa hankkeen kulkua. Arviointiohjelmassa on vahvasti nimensä mukaisesti huomioitu hankkeen ympäröivän luonnon ominaisuuksia ja mahdollisia vaikutuksia sille. Arvioinnin teossa tulisi myös vahvemmin huomioida vaikutukset ihmisten elinoloihin, elinkeinoihin ja maankäyttöön.

YVA arviointiohjelmaan on syytä ottaa mukaan ohjelmassa esitetyn lisäksi ainakin seuraavia asioita:

- Mikä on tuulivoimapuiston perustamisen vaikutus normaaliin haja-asutusrakentamisen ja rantarakentamisen määriin ja paikkoihin?
- Mikä on tuulivoimapuiston vaikutus alueen rakennuspaikkojen arvoon, myös pienemmillä vesistöillä?
- Millaisia ovat tuulivoimapuiston vaikutukset metsänkasvatukselle ja metsänhoidon toimille voimalan lähi- ja kaukomaastossa?
- Voimalan sähköntarpeeseen ja voimalasta sähköverkkoon tarvittavien kaapelointien vaikutukset metsätaloudelle ja tiestölle yms.
- Olemassa olevan muuntajan ja 110 kV:n linjan kapasiteetin riittävyys sähköverkossa myös huipputuotannon aikana ja aiheuttavatko nämä olemassa olevan sähköverkon vahvistamista ja mahdolliset verkon vahvistamisen vaikutukset.
- Millaiset vaikutukset voimaloiden purkamisella on niiden käyttöään jälkeen ja kuka niistä vastaa?
- Mikä on kuntien yhteisen tuulivoimaosayleiskaavan ja muun maankäytön suhde sekä kaavan tai voimalan aiheuttamien mahdollisten rajoitusten taloudellisten vaikutusten korvaaminen maanomistajille.

Museovirasto esittää lausunnossaan että jotta vaikutuksia arkeologiseen kulttuuriperintöön ylipäättään voidaan arvioida, tulee ensin selvittää missä määrin tuulipuiston alueella on kiinteitä muinaisjäänöksiä. Tämä tarkoittaa jo varhaisessa vaiheessa arkeologisen inventoinnin tekemistä kahdella tuulivoimaloille suunnitellulle alueella hankkeen toteuttajan kustantamana. Inventoinneissa tulee huomioida riittävän laaja-alaisesti rakentamiseen tarkoitettut alueet. Kiinteät muinaisjäänökset tulee ottaa huomioon jo metsätöistä lähtien ja luonnollisesti maahan kaavoavassa toiminnassa: tietöissä, kaapeloinneissa ja perustusten teossa. Museovirastossa arkeologiset kenttäpalvelut –yksikkö vastaa kenttätöistä, mm. inventoinneista.

Ympäristövaikutusten arviointiohjelmassa esitettyjen tarkastelunäkökulmien ja menetelmien vaikutukset rakennettuun kulttuuriympäristöön ja siihen liittyvään maisemaan voidaan selvittää.

Vaikutuksia valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen, Heinäveden reitin maisemiin tulee arvioida riittävän kaukaa, jotta tuulivoimapuiston vaikutus kaukomaisemiin selviää. YVA-ohjelmassa on mainittu valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt, joten maisemavaikutuksia tarkastellaan suhteessa niihin. YVA-ohjelmassa mainittu tavoite pyrkiä huomioimaan keinoja, joilla haitallisia maisemamuutoksia voidaan vähentää, on hyvä. Maisemavaikutusten tarkastelu on suunniteltu tehtäväksi kolmelta eri etäisyydeltä, ja on tärkeää että niihin liittyy visualisointi sanallisen selvityksen lisäksi.

YVA-ohjelmassa ei tutkita vaihtoehtoisia sijoituspaikkoja tuulivoimalle. Yksittäisten tuulivoimalahankkeiden arviointia helpottaisi huomattavasti, jos tuulivoiman tuotannolle olisi esitetty sopivat paikat maakuntakaavassa.

Pohjois-Savon ELY-keskuksen Liikenne ja infrastruktuuri -vastualue esittää lausunnossaan:

"5.7 Yleisten teiden suunnittelu" (s.17)

- maantielain voimaan tulon jälkeen (v.2006) oikea ilmaus on maantie
- ohjelmassa on oikein todettu, että liittymäluvat tulee hakea tienpitoviranomaiselta, mutta oikea viranomainen on Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

"6.5 Liikenne" (s.24)

- seututien 468 (Sarkamäki-Viljolahti-Hannolanpelto) muuttuessa Juvolan risteyksessä Tappuvirrantiestä Juvolantieksi jatkuu maantie itään yhdystienä 4711 (Simanala-Juvola) välittömästi hankealueen pohjoispuolitse
- hankealueen poikki kulkevaa yhdystietä 15390 (Laukunkangas) ei lainkaan mainittu

"8.7 Liikennevaikutukset" (s.36)

- sekä YVA:ssa että myöhemmin alueen kaavoituksessa tehtäessä selvityksiä ja vaikutusarvioiteja – erityisesti sijoittumisessa suhteessa maanteihin – on otettava huomioon Liikenneviraston "Tuulivoimalan etäisyys maanteistä ja rautateistä sekä vesiväyliä koskeva ohjeistus" (6.6.2011)

4. YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO

Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus esittää lausuntonaan seuraavaa:

Laukunkankaan tuulivoimapuiston ympäristövaikutusten arviointiohjelma kattaa rakenteensa puolesta YVA-asetuksen 9 §:ssä mainitut arviointiohjelman sisältövaatimukset. Esitettyjen vaikutusten selvittämisessä on kuitenkin joitakin puutteita. Arviointiselostuksessa on esitettävä vaikutukset myös puolustusvoimien toimintaan ja lentoturvallisuuteen.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn ei sisälly maanomistajille mahdollisesti syntyvien haittojen korvausmenettely. Siksi esille tuotuja taloudellisten haittojen korvauskysymyksiä ei käsitellä tässä menettelyssä.

Hankkeen ja sen vaihtoehtojen vaikutukset tulee selvittää arviointiohjelman ja yhteysviranomaisen siitä antaman lausunnon mukaisesti. Yhteysviranomaisen lausunnon valmistelussa on otettu huomioon arviointiohjelman kuulemisvaiheessa annetut lausunnot. Seuraaviin täydennyksiin ja tarkennuksiin on tarpeen kiinnittää huomiota selvitysten tekemisessä ja arviointiselostuksen laadinnassa.

4.1 Hankekuvaus

Hankkeen kuvaus, tarkoitus ja sijainti sekä hankkeesta vastaava on esitetty arviointiohjelmassa. Hankekokonaisuuden määrittelyä tulee selkiyttää ja tarvittaessa päivittää. Tuulivoimapuiston verkkoliityntä ja liittymisjohdot kuuluvat hankkeen toteuttamiseen. Voimajohdot (maakaapeleina vai ilmajohtoina) ja liityntäratkaisut (Fingrid Oyj:n lausunto) sähköverkkoon tulee kuvata arviointiselostukseen sekä ottaa mukaan vaikutusten arviointiin. Hankekuvaus jää hieman epäselväksi siltä osin, parannetaanko jo olemassa olevaa tieverkostoa vai rakennetaanko uusia teitä ja mihin teitä rakennetaan.

Hankekuvauksessa on esitelty hankkeen koko elinkaarta. Kuvaus on kuitenkin varsin yleispiirteinen. Tuulivoimapuiston rakentaminen, toiminta ja toiminnan päätyminen pitää kuvata niin selkeästi ja yksityiskohtaisesti kuin se meneillään olevassa suunnitteluvaiheessa on mahdollista, jotta hankkeesta aiheutuvat ympäristövaikutukset voidaan tunnistaa ja arvioida riittävästi. Tiedot hankkeen etenemisestä ja toteutusaikataulusta tulee esittää arviointiselostuksessa päivitettyinä.

Hankkeen kaavoitustilannetta koskevaa tietoa tulisi täsmentää (kohta 5.3). Kyseessä ei ole kuntien yhteinen tuulivoimayleiskaava, vaan samanaikaisesti kummassakin kunnissa laadittavat yleiskaavat. Arviointiselostuksessa on tarpeen esittää myös Etelä-Savon maakuntakaavan 1. vaihekaavan (tuulivoimamaakunta-kaava) valmistelun tilanne.

YVA-laki edellyttää, että hankkeen arviointimenettely ja kaavoitus sovitetaan yhteen. Arviointiohjelmassa ei tule selkeästi esille hankkeen YVA-menettelyn yhteensovittaminen tuulivoimapuiston aluetta koskevien yleiskaavojen laatimisen kanssa. Arviointiselostuksessa on varustauduttava selostamaan, miten hankkeen arviointimenettelyn ja kaavoituksen yhteensovittamista järjestetään. Toivottavaa on, että esitetään menettelykaavio ajallisesti (molemmat prosessit aikatauluneen). Arviointiselostuksesta tulee käydä ilmi, miten yhteensovittaminen muutoinkin on järjestetty eli kaavoituksen ja YVA-menettelyn suhdetta tulisi avata sanallisesti.

Ympäristönsuojelulain mukainen ympäristöluvan tarve tulee erikseen harkittavaksi tuulivoimaloiden sijaintipaikkojen tarkentuessa. Tiedot hankkeen edellyttämistä luvista ja päätöksistä tulee päivittää arviointiselostukseen.

Hankkeen liittymisestä muihin hankkeisiin mainitaan, että hankealueen läheisyydessä ei ole tiedossa muita tuulipuistohankkeita. Tässä yhteydessä voisi mainita Savonlinnan Syvälahden alueelle sijoittuvan tuulipuistohankkeen, jossa hankkeesta vastaavana on Suomen Tuulivoima Oy. Näillä suunniteltavilla tuulivoimapuistoilla ei kuitenkaan ole arvioitavia yhteisvaikutuksia.

4.2 Vaihtoehtojen käsittely

Tuulivoimaloiden alustavassa sijainnissa (kuva 3.2) on jonkin verran muutoksia verrattuna joulukuussa 2010 esitettyyn tuulivoimaloiden arvioituun sijaintiin. Perusteita näille muutoksille voisi tuoda esille arviointiselostuksessa. Arviointiohjelmassa esitetään, mitkä tekijät vaikuttavat lopullisten sijoituspaikkojen määräytymiseen mm. tuulianalyysi, valmistajien tarjoukset ja optimointi. Voimalat pyritään sijoittamaan vähintään puolen kilometrin etäisyydelle asuintaloista, ellei maanomistajien kanssa ole sovittu toisin.

Arviointiohjelmassa ei tuoda lainkaan esille vaihtoehtojen eroja kartalla esitettynä. Mikäli mahdollista, arviointiselostuksessa tulee esittää tarkemmin vaihtoehtojen alueiden rajausta (voimaloiden arvioitu sijainti VE 2:ssa) ja rajausperusteita tuulivoimaloiden sijaintiin liittyen. Yksittäisten voimaloiden vaikutukset ovat erilaisia mm. sijaintipaikasta riippuen ja vaikuttavat osaltaan esitettyjen vaihtoehtojen kokonaisvaikutuksiin.

ELY-keskus pitää suotavana, että vaihtoehtotarkasteluun otettaisiin vielä mukaan alavaihtoehto esitetyille vaihtoehdoille 1 ja 2 liittyen tuulivoimaloiden sijaintipaikkoihin ja erilaiseen kokoon (VE 1:n ja VE 2:n yhdistelmä) tai alavaihtoehto siten, että VE 1 ja VE 2 toteutettaisiin arviointiohjelmassa esitettyä pienempänä.

Vaihtoehtojen vertailumenetelmänä käytetään tekstitaulukkomuotoista erittelevää vertailua. Arviointiselostuksessa esitetään myös arvio kunkin tutkittavan asian merkittävydestä sekä arvio vaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuudesta. Vertailussa tulee kiinnittää huomiota siihen, että vaihtoehtojen keskeiset erot tuodaan esille ja arvioinnin tulokset välittyvät mahdollisimman selkeässä muodossa lukijalle.

4.3 Vaikutukset ja niiden selvittäminen

Selvitys ympäristöstä

Ympäristön nykytila -luku (luku 6) on varsin laaja. Pääsääntöisesti kuvaus ympäristöstä on esitetty siten, että vaikutusten tunnistaminen ja vaikutus selvitysten kohdentaminen on mahdollista.

Arviointiohjelmassa esitetyt tiedot Linnansaaren kansallispuistosta ja Linnansaaren Natura 2000-alueesta tulee korjata oikeiksi ja yksiselitteisiksi. Samoin sijainti suhteessa hankealueeseen on korjattava. Suojelualueita ja kansallispuistoa koskevissa tiedoissa on epäselvyyksiä eri osioissa (luku 6).

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue Heinäveden reitti puuttuu hankealueen

ympäristökohteiden kartasta (kuva 6.1), samoin maakunnallisesti arvokas Haukniemen maisema-alue. Kartassa kuvattu alue tulisi ulottaa lännessä laajemmalle alueelle maisemavaikutusten tarkastelualueen mukaisesti. Tekstissä (6.2) jää epäselväksi maiseman ja kulttuuriperinnön kokonaiskuva eli millaiseen paikkaan maiseman ja kulttuuriperinnön näkökulmasta tuulivoimapuistoa suunnitellaan. Tässä yhteydessä tulee esittää miten puisto sijoittuu suurmaisemassa (harjuselänteet ja harjujakso vesistön yhteydessä, maamerkit jne.). Keskeistä on myös alueen ominaispiirteiden tunnistaminen.

Hankealueen ja siihen liittyvän vaikutusalueen maakuntakaavamerkinnyt ja hankkeen suhde kaavaan tulee esittää arviointiselostuksessa.

Vaikutusalue

Hankkeen maisemavaikutusten tarkastelualue on esitetty soikeana. Tarkasteltavan alueen rajausta on perusteltu, kun otetaan huomioon tuulivoimaloiden sijoittuminen (alueet luoteesta kaakkoon) sekä maaston korkeuserot ja suuntautuneisuus alueella sekä alueen ympäristössä.

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointialueen rajausta on esitettävä. Linnustoselvitysten selvitysalueet tulee esittää.

Vaikutukset ja niiden selvittäminen

Linnut

Lähtökohtana on täyden vuoden mittainen selvitysjakso, joka sisältää pesimälinnustoselvityksen hankealueelta sekä selvityksen hankealueen ja sen lähiympäristön merkityksestä muutoinaikaisena levähdysalueena. Linnustoselvityksen selvitysmenetelmät sekä selvitysten ajankohdat ja niihin käytetty aika tulee esittää. Selvitysalueet tulee esittää kartoilla molempien selvityskokonaisuuksien osalta.

Hankealueen länsipuolella sijaitseva Haukivesi, jossa Linnansaaren kansallispuisto ja Linnansaaren Natura-alue sijaitsevat, on poikkeuksellisen tärkeä sääksen (kalasääski) pesimäalue. Linnustoselvityksessä tulee selvittää sääksen pesintä hankealueen muodostavalla kahdella erillisellä alueella ja niiden ympäriltä vähintään noin 1 km:n levyiseltä alueelta. Lisäksi tulee selvittää sääksien pesimäkaudella käyttämät kauempanakin sijaitsevien pesäpaikkojen ja ruokailualueiden väliset mahdolliset kulkureitit hankealueilla ja niiden välialueella.

Lepakot

Lepakkoselvitykseen tulee sisältyä lepakkodetektorin avulla saatua tietoa lepakoiden esiintymisestä niiden voimaloiden alueella, jotka alustavasti on todettu mahdollisiksi esiintymisalueiksi. On myös tärkeää saada detektoriseurannalla tietoa vanhan avolouhosalueen lepakkotilanteesta, koska se täydentää oleellisesti arvioita hankealueen merkityksestä lepakoiden kannalta. Arviointiohjelmassa todetaan avolouhos -alueella olevan useita koloja ja halkeamia, jotka voisivat sovel-

tua lepakoiden talvehtimispaikoiksi ja olisivat siten luonnonsuojelulain tarkoittamia suojeltuja lisääntymis- ja levähdyspaikkoja.

Natura 2000 –alueisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi

Luonnonsuojelulain 65 ja 66 §:n säännökset merkitsevät tiivistetysti sitä, että hankkeet tai suunnitelmat eivät saa yksistään eivätkä yhdessä merkittävästi heikentää niitä luonnonarvoja, joiden vuoksi alue on sisällytetty Natura 2000 –verkostoon. Mikäli on todennäköistä, että tällaisia vaikutuksia on (ns. Natura-arvioinnin tarveharkinta), ne tulee arvioida ja lupa voidaan myöntää tai suunnitelma hyväksyä vasta kun arviointi- ja lausuntomenettely osoittaa, etteivät vaikutukset ole merkittäviä.

Niissäkin tilanteissa, joissa em. Natura-arvioinnin tarveharkinnassa on päädytty siihen, ettei varsinainen vaikutusten arviointi ole tarpeellista, on tärkeää perustella tämä ratkaisu hankkeen asiakirjoissa.

Lähimmillään noin 4 km etäisyydellä hankealueen länsipuolella sijaitsee Natura 2000 –verkostoon kuuluva alue: Linnansaari (FI0500002), joka sisältää pääosan Linnansaaren kansallispuiston alueesta. Arviointiselostukseen tulee sisällyttää edellä selostettu Natura-arvioinnin tarveharkinta tuulivoimahankkeen mahdollisista vaikutuksista Linnansaaren Natura –alueen valintaperusteena oleviin luonnonarvoihin

Vaikutukset maisemaan ja kulttuuriperintöön

Maisemaselvityksessä on esitettävä maisemakuvan analyysi sekä katve- ja näkyvyysalueanalyysit. Riittävä visualisointi eri etäisyyksiltä, eri suunnista ja erilaisista vaihtoehtoisista voimaloiden sijoitusmuodostelmista on tarpeen vaikutusten arvioimiseksi.

Arviointiohjelmassa esitetyn lisäksi tulee erityisesti arvioida tuulivoimaloiden näkyvyyttä ja maisemallisia vaikutuksia Linnansaaren kansallispuistoon, jonka yhtenä tehtävänä on alueelle tyypillisen saaristoluonnon ja -maiseman säilyttäminen. Lisäksi on keskeistä tarkastella maisemavaikutuksia suhteessa valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittäviin maisema-alueisiin, Heinäveden reittiin ja Haukniemen kylään. Yksittäisten kulttuuriperintökohteiden osalta on merkitystä sillä, onko kohteella maisemallisia arvoja.

Maisemavaikutusten tarkastelu on suunniteltu tehtäväksi kolmelta eri etäisyydeltä. Maisemaselvitykseen tulee sisältyä vaikutuksia havainnollistavaa visualisointia myös em. arvokohteista, laivareitiltä sekä Savonlinnan suunnalta tarkasteltuna

Ympäristövaikutuksia arvioitaessa tulee selvittää hankkeen suhde valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin ja niistä erityisesti Vuoksen vesistöaluetta koskevaan yleistavoitteeseen. Tämä edellyttää alueen erityispiirteiden tunnistamista ja huomioimista hankesuunnittelussa siten, että järviluonnon, maiseman ja kulttuuriperinnön erityispiirteet säilyvät.

Nykytilan kuvauksen tietoa tulee korjata siten, että alueella ei ole hankkeen YVA-menettelyn alkaessa tunnistettu yhtään kiinteää muinaisjäännöstä. Koska alueella ei kuitenkaan ole tehty arkeologista inventointia, tulee vaikutusten arvioinnin yhteydessä sellainen tehdä rakentamisen piiriin tuleville alueille.

Vaikutukset ihmisten elinoloihin ja viihtyvyyteen

Arviointiohjelmassa esitettyä arviointia on tarpeen mukaan täydennettävä domi-nanssivähykkeelle kohdistetulla asukaskyselyllä.

Ihmisiin kohdistuvana vaikutuksena tulisi tarkastella myös tuulivoimapuiston vai-kutusta maa- ja metsätalouden harjoittamiseen sekä lähialueen matkailuhankkeil-le.

Lähdetietoihin tulee lisätä Itä-Suomen aluehallintoviraston lausunnossa esitetyt ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointia koskevat ohjeet ja ottaa ne huomioon vaikutusten arvioinnissa.

Meluvaikutukset

Voimaloiden ja asutuksen välisen vähimmäisetäisyyden lähtökohtana tulee olla tuulivoimaloiden melulle annetut suunnitteluohjeet. Tuulivoimalamelun mallin-nuksen tulee tehdä konsultti, jolla on tähän riittävä asiantuntemus.

Liikenteelliset vaikutukset

Vaikutusarviointiin ja arviointiselostuksen tekstiin on tehtävä Pohjois-Savon ELY-keskuksen esittämät korjaukset ja täydennykset.

Ympäristövaikutusten arvioinnissa tulee myös selvittää vaikutuksia lentoturvalli-suuteen.

Vaikutukset puolustusvoimien toimintaan

Hankeesta vastaavan on selvitettävä hankealueen tuulivoimaloiden aiheuttamat mahdolliset haitalliset vaikutukset ilmapalvontaan, kuten häiriöt tutkajärjestelmiin. Myös muut Ilmavoimien Esikunnan, Itä-Suomen Sotilasläänin Esikunnan ja Pää-esikunnan operatiivisen osaston lausunnoissa esitetyt vaikutukset puolustusvoi-mien toimintaan tulee selvittää.

Vaikutukset maankäyttöön ja kaavoitukseen

Arviointiselostuksessa tulee tarkastella tuulivoimapuiston rakentamisen vaikutuk-sia alueen muuhun maankäyttöön, esim. rajoittaako se ja kuinka laajasti pysyvän ja loma-asumisen sijoittamista hankealueella ja sen lähiympäristössä. Savonlin-nan puolelle laaditun Haukiveden-Haapaveden rantayleiskaavan osalta tulee sel-vittää mahdolliset kaavamuutostarpeet.

Epävarmuustekijät ja oletukset

Arviointiohjelmasta ei suoraan ilmene, minkälaisia epävarmuustekijöitä arviointi sisältää. Epävarmuustekijät ja arviointiin sisältyvät oletukset tulee esittää selkeästi arviointiselostuksessa.

Tietoja vaikutus selvitysten arviointimenetelmistä tulee täydentää liittyen vaikutuksiin maisemaan ja kulttuuriperintöön sekä lintu- ja lepakkoselvitykseen. Arviointia tekevässä konsulttiryhmässä ei esipuheen mukaan ole kulttuuriperinnön asiantuntijaa, joka on selvä puute.

Haitallisten vaikutusten vähentämiskeinot

Arviointiohjelmassa on tuotu esille haittojen torjunta ja lieventäminen. Arviointiselostuksessa tulee esittää myös haitallisten vaikutusten torjunta mahdollisimman konkreettisesti.

Yhteysviranomaisen painottaa turvallisuustekijöiden ja onnettomuusriskien (esim. putoava jää) tarkastelun tärkeyttä. Häiriötapahtumat tulee analysoida ja arvioida niiden vähentämismahdollisuudet.

Seuranta

Arviointiselostuksessa tullaan esittämään alustava ehdotus ympäristövaikutusten seurannan järjestämisestä. Tuulivoimapuistohankkeen vaikutusten seuranta tulisi mahdollisuuksien mukaan kytkeä hankkeen edellyttämiin lupiin.

4.4 Osallistuminen

Arviointimenettelyssä on keskeistä osallistuminen sekä sen avulla saatavan palautteen aito huomioon ottaminen sekä hankkeen ympäristövaikutusten riittävä selvittäminen. Arvioinnissa on sidosryhmille annettu tähän mennessä riittävä mahdollisuus ilmaista mielipiteensä ja antaa lausuntonsa hankkeesta. Hankkeesta tiedottamiseen ja yhteydenpitoon sidosryhmien kanssa on myös hankkeesta vastaavan taholta varauduttu.

Hankkeen YVA-menettely toteutetaan rinnakkain alueen kaavoituksen kanssa. Kaavoitukseen sisältyvä osallistuminen YVA-menettelyn kanssa yhteen sovitettuna lisää kansalaisten ja yhteisöjen mahdollisuutta tuoda näkemyksiään esille ja kiinnittää huomiota elinympäristön laatuun. Lakisääteisten yleisötilaisuuksien lisäksi on tarpeen järjestää muutoinkin vuorovaikutusta alueen asukkaiden kanssa.

4.5 Raportointi

Arviointiohjelma on rakenteeltaan kohtuullinen ja sisältää melko runsaasti hankealuetta esittelevää kartta-aineistoa. Teksti on pääsääntöisesti kirjoitettu helposti luettavaan ja ymmärrettävään muotoon. Selkeästä sisältörakenteesta huolimatta paikoin luettavuutta vaikeuttaa esitettyjen tietojen ja sisällön jäsentämisen vaike-

us. Tämä aiheuttaa mm. joidenkin yksittäisten tietojen turhaa toistoa. Toisaalta kokonaiskuva alueesta, eli millaiseen paikkaan tuulivoimapuistoa suunnitellaan, jää vähäiselle tarkastelulle.

Esitettyjä vaikutustarkasteluja koskevat tiedot jäävät joiltakin osin puutteellisiksi. Arviointiselostuksessa tulee luontovaikutusten selvitysten perustietoja täydentää siltä osin mitä selvitetään/mitä vaikutusten arviointi sisältää, selvitysalue ja menetit.

Asutus ja elinkeinot tiedoissa (luku 6.3) on hankkeen kannalta tarpeetonta tekstiä väestön ikärakenteesta ja kuntien suurimmista työllistäjistä.

4.6 Yhteenveto ja ohjeet jatkotyöhön

Täydennykset ja tarkennukset huomioon ottaen arviointiselostus tulee sisältämään kohtuullisen kattavan vaikutusarvioinnin. Esitettyjen selvitysten hankkiminen on hankkeesta vastaavan tehtävä. Arvioinnin aikana tulee tarpeen mukaan ja lausunnoissa esitetyllä tavalla pitää yhteyttä YVA-menettelyssä mukana oleviin asiantuntijaviranomaisiin ja sidosryhmiin. Tarvittaessa tulee pitää yhteyttä myös yhteysviranomaiseen. Arviointityön etenemisessä tulee myös ottaa huomioon, että tarvittaville selvityksille on käytettävissä riittävä ja selvitysten kannalta sovelias aika.

Arviointiselostuksen laatimisessa on lisäksi otettava huomioon, että selvittävät asiat ja vaikutukset esitetään siten, että lausunnoissa esille nousseisiin keskeisiin kysymyksiin on arviointiselostuksesta löydettävissä jossain muodossa vastaus. Jäsenneltyyn esitystapaan ja havainnolliseen esitykseen sekä selkeään kartta-aineistoon tulee kiinnittää huomiota.

5. LAUSUNNON NÄHTÄVILLÄOLO

Yhteysviranomaisen lausunto arviointiohjelmasta on nähtävillä 7.12.2011 alkaen Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen www-sivuilla osoitteessa www.ely-keskus.fi >Etelä-Savon ELY > Ympäristönsuojelu > Ympäristövaikutusten arviointi YVA ja SOVA> Vireillä olevat YVA-hankkeet. Lisäksi lausunto on nähtävillä yhden kuukauden ajan virka-aikana Savonlinnan kaupungintalolla, Savonlinnan pääkirjastossa, Enonkosken kunnanvirastossa sekä Enonkosken kunnankirjastossa.

Ylijohtaja

Pekka Häkkinen

Ympäristösuunnittelija

Pirjo Angervuori

6. LIITTEET

Luettelo lausunnonantajista, liite 1

Suoritemaksun määräytyminen ja sitä koskeva oikaisuvaatimusosoitus, liite 2

SUORITEMAKSU 6 000 €

JAKELU Laukunkankaan Tuulipuisto Oy suoritemaksua vastaan

TIEDOKSI Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (sähköisesti)
Lausunnon antajat
Ympäristöministeriö
Suomen ympäristökeskus

Etelä-Savon luonnonsuojelupiiri
Ilmailulaitos Finavia, Savonlinnan lentoasema
Savonlinnan maakuntamuseo
Etelä-Savon pelastuslaitos
Savonlinnan kaupunki, perusturvatoimi
Suur-Savon Sähkö Oy
Etelä-Savon Lintuharrastajat Oriolus ry
Itä-Suomen aluehallintovirasto, Ympäristölupavastuualue
Rejlers Oy, Vantaa
Sito Oy

Liite 1

Lausunnon antajat

Enonkosken kunta, kunnanhallitus
Etelä-Savon maakuntaliitto
Fingrid Oyj
Ilmavoimien Esikunta
Itä-Suomen aluehallintovirasto
Liikenteen turvallisuusvirasto TraFi
Finavia Oyj
Pohjois-Savon ELY-keskus, Liikenne ja infrastruktuuri –vastuualue
Itä-Suomen Sotilasläänin Esikunta
Pääesikunta Operatiivinen osasto
Metsähallitus
Metsänhoitoyhdistys Itä-Savo
Museovirasto
Savonlinnan kaupunki, kaupunginhallitus
Savonlinnan kaupunki, ympäristölautakunta
Savonlinnan seudun kuntayhtymä
Itä-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Liite 2

Maksun määräytyminen ja maksua koskeva muutoksenhaku

Maksu määräytyy valtioneuvoston asetuksessa (1394/2010) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen maksullisista suoritteista vuonna 2011 olevan taulukon mukaisesti.

Maksuvelvollinen joka katsoo, että julkisoikeudellisesta suoritteesta määrätyn maksun määräämisessä on tapahtunut virhe, voi vaatia oikaisua maksun määränneeltä viranomaiselta kuuden kuukauden kuluessa maksun määräämisestä.